

บันทึก

ประวัติศาสตร์เมืองสงขลา

*ผศ.ศรีสมร ศรีเบญจพลาฤทธิ์

สงขลา

เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ทางภาคใต้ของประเทศไทย เป็นจังหวัดเดียวของประเทศไทยที่มีทะเลสาบ มีสะพานติดสุลามันท์ ซึ่งเป็นสะพานที่ยาวที่สุดในประเทศไทย เชื่อมเกาะยกับสองฝั่งแผ่นดินใหญ่ มีนามบินนานาชาติที่ใหญ่ที่สุดในภาคใต้ จังหวัดสงขลาจึงเป็นเมืองศูนย์กลางความเจริญของภาคใต้ ตั้งอยู่ในที่ต้นล่าง ที่มีความพร้อมในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะในด้านประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม การศึกษา การคมนาคมขนส่ง การท่องเที่ยว การอุตสาหกรรม การพาณิชยกรรม และด้านอื่น ๆ สภาพความเมะมะสมของพื้นที่ ที่ตั้งอยู่ทางตะวันออกของภาคใต้ ด้านนอกเป็นทะเลอ่าวไทย ด้านในเป็นทะเลสาบ มีอ่าว มีเกาะ มีพื้นที่ราบเหมาะสมแก่การเกษตรกรรม มีภูเขา ป่าไม้ อุดมสมบูรณ์ ด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นพืชพันธุ์ สัตว์ป่า สัตว์น้ำ นกน้ำนานาชนิด จนมีคำขวัญประจำเมือง สะท้อนให้เห็นคุณค่าความอุดมสมบูรณ์เหล่านี้อย่างครบถ้วน คือ นกนำไปเพลินหา สมิหลาเพลินใจ เมืองใหญ่สองทะเล เสนห์ลักษณะป่า ศูนย์การค้าแห่งใหม่

สภาพทั่วไป

จังหวัดสงขลา ตั้งอยู่บนชายฝั่งทะเลด้านตะวันออกของคาบสมุทรภาคใต้ มีชายฝั่งทะเลกว้าง 155 กิโลเมตร อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ โดยทางทะเลประมาณ 725 กิโลเมตร โดยทางถนนไปประมาณ 947 กิโลเมตร โดยทางถนนที่ทางการตั้งแต่ต้นแม่น้ำสาย 4 สายเลียบฝั่งทะเลกว้างประมาณ 1,300 กิโลเมตร และสายเลียบฝั่งทะเลกว้างประมาณ 1,125 กิโลเมตร

ที่ตั้ง รูป่าง ขนาด

ที่ตั้ง สงขลาตั้งอยู่ทางภาคใต้

ทิศเหนือ ติดต่อกับจังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดพัทลุง

ทิศใต้ ติดต่อกับจังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลา รัฐเคดาห์และรัฐเปอร์ลิส ของมาเลเซีย

ทิศตะวันออก ติดต่อกับประเทศไทย

ทิศตะวันตก ติดต่อกับจังหวัดพัทลุงและจังหวัดสุราษฎร์ธานี

รูป่าง จังหวัดสงขลาทางตอนเหนือเป็นคาบสมุทรแคบและยาวยื่นลงมาทางใต้ ซึ่งเรียกว่า คาบสมุทรสิงห์พระ (ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของ 4 อำเภอ คือ อำเภอสิงห์พระ อำเภอระโนด อำเภอกราะแลลินธ์ และอำเภอสิงหนคร) กับส่วนที่เป็นแผ่นดินกว้างใหญ่รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าทางตอนใต้ สองส่วนนี้สามารถติดต่อกันได้โดยมีสะพานติดต่อสุลามันท์เชื่อมอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

ขนาด สงขลาเป็นจังหวัดที่มีขนาดใหญ่อันดับที่ 27 ของประเทศไทย และเป็นจังหวัดที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับ 3 ของภูมิภาครองจากจังหวัดสุราษฎร์ธานีและจังหวัดนครศรีธรรมราช

ประชากร ประชาชนส่วนใหญ่ของจังหวัดสงขลา ประกอบด้วยกลุ่มชาวไทยพุทธ กลุ่มชาวไทยมุสลิม และกลุ่มชาวจีน (ชาวจีนในจังหวัดสงขลาส่วนใหญ่พอยมาจากการอพยพจากแหล่งฟูเกียง (Fukien) เริ่มอพยพในราชอาณาจักรพุทธรัตนธรรมที่ 22) ชาวไทยพุทธส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเพาะปลูก ชาวไทยมุสลิมส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการประมง ส่วนชาวจีนชอบค้าขาย ประชากรเหล่านี้แม้จะแตกต่างทางภาษาศาสนาและวัฒนธรรม แต่มีความสามัคคีและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยมีหลักฐานที่สำคัญที่สุดที่อนุรักษ์ให้เห็นถึงความสามัคคีของชาวเมือง

สงขลา นั่นคือ จาเร็กสามภาษาที่สำโรง ซึ่งสุโขิงค์ พงศ์เพบูลย์ ได้กล่าวถึงจาเร็กดังกล่าวว่า (อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ คุณสุชาติรัตนปราการ อนุสรณ์, 2528 : ไม่ปรากฏเลขหน้า)

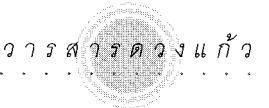
“... จาเร็กสำโรง ปัจจุบันอยู่ในบริเวณโรงพยาบาลประสาทสงขลา ริมถนนไทรบุรี ใกล้สามแยกสำโรง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จาเร็กดังกล่าวมี 3 หลัก คือ จาเร็กเป็นภาษาไทย 1 หลัก ภาษาจีน 1 หลัก และอักษรยาวยเป็นภาษามลายู 1 หลัก สารสำคัญของจาเร็กทั้ง 3 ภาษาตรงกัน คือ กล่าวถึงการสร้างถนน บ่อสำน้ำ และสะพานข้ามคลองสำโรงในสมัยพระบาทวิเชียรศรี (เดือนสิงหาคม) (ตรอกบัวสุนีย์พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว) โดยความร่วมมือของช้าราชการและชาวเมืองสงขลาแห่งไทย จีน มุสลิม...”

ประชากร จังหวัดสงขลาสำรวจเมื่อเดือนธันวาคม 2543 มีประชากรทั้งสิ้น 1,232,600 คน เป็นชาย 607,720 คน หญิง 624,880 คน มีจำนวนบ้านเรือนราษฎร 311,407 หลังคาเรือน (สำนักงานจังหวัดสงขลา, 2544: 9) การตั้งถิ่นฐานของประชากรได้กระจายตัวเป็นกระจุกในชุมชนเมือง และกระจายทั่วไปในชนบทตามแหล่งพื้นที่การเกษตร ตามเส้นทางคมนาคม และที่ราบรอบทะเลสาบสงขลา

เมืองที่มีประชากรอยู่หนาแน่นที่สุด คือเทศบาลนครสงขลา และเทศบาลนครหาดใหญ่ สงขลาปัจจุบันแบ่งออกเป็น 16 อำเภอ ได้แก่

อำเภอเมืองสงขลา

อำเภอเทพา

อำเภอหาดใหญ่
อำเภอสะบ้าย้อย
อำเภอสะเดา
อำเภอควนเนียง
อำเภอวัฒน์ภูมิ
อำเภอสิงหนคร
อำเภอระโนด
อำเภอกราะแสงสินธุ์
อำเภอสิงหะรา
อำเภอหนองคาย
อำเภอจันทบุรี
อำเภอบางกล้ำ
อำเภอนาทวี
อำเภอคลองหอยไช่

ประวัติศาสตร์เมืองสงขลา

จังหวัดสงขลาเดิมเป็นชุมชนเมืองที่เก่าแก่มีประวัติความเป็นมาบันพัน ๆ ปี ในนามของเมืองสิงหิงพระและพัทลุง แต่ชื่อเมืองสงขลาเพิ่งปรากฏเป็นครั้งแรกในบันทึกของพ่อค้าและนักเดินเรือชาวอาหรับ-เบอร์เซย ระหว่างปี พ.ศ. 1993 - 2093 ในนามของเมืองซิงกูร์ หรือ ซิงกอร่า (สกรรจ์ จันทร์ดัน) และสูง สูงเมือง, 2534 : 6) แต่ในหนังสือประวัติศาสตร์ธรรมชาติและการเมืองแห่งราชอาณาจักรสยามของนายกิโลลัสแซร์แวร์ เรียกชื่อเมืองสงขลาว่า เมืองสิงขร มีการสันนิษฐานว่าชื่อสงขลาเพียงมาจากชื่อ สิงหลา (อ่านสิง-หะ-ลา) หรือ สิงขร

เหตุผลที่สงขلامีชื่อว่าสิงหลา แปลว่า เมืองสิงห์ โดยได้ชื่อนี้มาจากการพ่อค้าชาวเบอร์เซย อินเดีย อาหรับและสุมาตรา แล่นเรือเข้ามาค้าขาย เห็นเกาะ 2 เกาะ หน้าเมืองสงขลา คือ เกาะห្មุ และเกาะแมว เมื่อมองจากทะเลเห็นเป็นรูปสิงห์สองตัวหมอบเฝ้าปากทางเรือเข้าสู่เมืองสิงหิง ชาวอินเดียจึงเรียกเมืองนี้ว่า สิงหลา แปลว่าเมืองสิงห์ ส่วนไทยเรียกว่า เมืองสิงหิง เมื่อ泥ลากูเข้ามาติดต่อค้าขายกับเมืองสิงหิง ก็เรียกว่า เมืองสิงหลา แต่ออกเสียงเพียงไปเป็นเชิงคาวา (Singgora) เมื่อผู้ร่วมเข้ามาค้าขายແກบันดึงเรียก เชิงคาวา ตามมลายู แต่เสียงเพียงเป็นสำเนียง ผู้ร่วง คือ เป็น ซิงกอร่า (Singora) ไทยเรียกตามเสียงมลายู และเสียงผู้ร่วงเพียงเป็นสงขลา อย่างเหตุผลหนึ่งที่อาจว่า สงขลาเพียงมาจาก สิงขร หรือ สิงขร แปลว่า ภูเขา โดยอ้างว่าเมืองสงขลา มีภูเขามาก เพราะตั้งอยู่บริเวณเชิงเขาแดง ต่อมาในสมัยหลังมีการพระราชทานนามเจ้าเมืองสงขลาว่า วิเชียรคีรี ซึ่งมีความหมายสอดคล้องกับลักษณะภูมิประเทศนั้นเอง

เรื่องชื่อเมืองสงขลาใน มีพระบรมราชวินิจฉัยในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ให้ชื่อว่า สงขลา (เดิมชื่อ สิงหนคร (อ่านว่า สิง - หะ - นะ - คะ - ระ) เสียงสระอะอยู่ท้ายมลายูไม่ชอบจึงเปลี่ยนเป็นอา และชื่อมลายูพุดลั่นรัวเร็วมาก ตัด หะ และ นะ ออกคงเหลือ สิง-คะ-รา แต่เข้าออกเสียงเป็น ซิง คะ-รา หรือ สิง-โค-รา จนผู้ร่วงเรียกดามเป็น ซิงกอร่า (Singora) (ถวัลย์ แหสกุล, 2531 : 63 - 64)

สงขลาเป็นเมืองประวัติศาสตร์ที่มีเรื่องราวสืบต่อ กันมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ เพราะมีการค้าคุ้งคงกระดูกและหม้อ 3 ขากลายเชือกทับที่ถ้ำเขารักเกียรติ อำเภอวัฒน์ภูมิ ที่

บ้านสวนตุล ตำบลเจริญปัช้าง อำเภอเมืองเชียงราย และที่แขวงลูกช้าง ตำบลทุ่งหมอก อำเภอตลาดครรภ์ ลึ่งยุคโลหะ มุนชาติเหล่านี้ได้อพยพมาอยู่บริเวณที่อุดมสมบูรณ์กว่า บริเวณที่ราบลุ่มริมทะเลสาบสงขลาและตามแนวสันทรายบนคาบสมุทรสิงห์พระ มีการขุดพบข้าวหิน ซึ่งเป็นเครื่องมือมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ อายุประมาณ 3,000 ปี ที่บ้านพลีคaway ตำบลกระดังงา อำเภอสิงห์พระ ประวัติความเป็นมาและวัฒนธรรมของสงขลาสมัยสหัสทิพย์ฯ.บูร์ล์เบท (ศกรรจ์ จันทรัตน์ และสบ ส่งเมือง, 2534 : 22) ได้ให้เหตุนarration ว่า สหัสทิพย์ฯ. คือ ศูนย์กลางของอาณาจักรเขี้ยวไฟ หรือ เช็คโก้ เป็นแหล่งหนึ่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่ได้รับวัฒนธรรมอินเดียโดยตรง ในช่วงสมัยอาณาจักรศรีวิชัยเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 7 ศตวรรษ เพราะมีร่องรอยทางศิลปวัตถุ สถาปัตยกรรม ประดิษฐกรรม ศาสนา และความเชื่อต่าง ๆ ในท้องถิ่น โดย

เฉพาะบริเวณไกล์เดียงกับแหล่งน้ำโบราณ มักมีน้ำดื่นพุทศาสานาและสูปเจดีย์ประดิษฐานอยู่บนเนินเขาเตี้ย ชุมชนเช่นนี้เป็นลักษณะของหมู่บ้านและผังเมืองตามคติของอินเดียโพ้นทะเล เมืองสหัสทิพย์ฯ เป็นศูนย์การปกครองดินแดนรอบ ๆ ทะเลสาบสงขลาที่เก่าแก่ที่สุด ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 12-19 และมีลักษณะเป็นเมืองท่าค้าขาย กับต่างประเทศ ระยะแรกชาวสหัสทิพย์ฯ นับถือศาสนาพราหมณ์ เพราะมีการพบ ศิลปวัตถุ เช่น ศิลป์คง ถ้วย เทวาสถานพระนาราียน สวยงามมากแล้ว เป็นต้น ต่อมาชาวสหัสทิพย์ฯ นับถือพุทธศาสนา ลัทธิมหายาน

ครรภ์ ลึ่งพุทธศตวรรษที่ 18 อาณาจักรศรีวิชัยเสื่อมอำนาจ เพราะถูกพวกใจพระรุกวน จึงเปิดโอกาสให้พุทธศาสนาลัทธิลังกาวงศ์จากลังกา แพร่เข้ามาสู่ควบสมุทรสหัสทิพย์ฯ.

ปลายพุทธศตวรรษที่ 19 ซึ่งเมืองสหัสทิพย์ฯ เริ่มเลือนหายไป และเกิดชุมชนแห่งใหม่ใกล้

เคียงข้างหนึ่งที่ เรียกว่า เมืองพัทลุงที่พะโค (ตั้งอยู่ที่วัดพะโค อำเภอสหัสราชบัน) เมืองพัทลุงที่พะโคต่อมาได้กลายเป็นศูนย์กลางสำคัญของชุมชนที่นับถือพุทธศาสนาอิสลามศรีเป็นทั้งชุมชนท่าเรือและภารกษาในสมัยนั้นทางกรุงศรีอยุธยาได้ส่งขุนนางและพระสงฆ์ออกมากินเมืองและสร้างวัดพะโค วัดหลวงกลางเมืองพัทลุง ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 20-22 พากใจรัตน์ลดลงตามความบ่ออย ฯ ทำให้เมืองพัทลุงที่พะโคค่อยๆ เสื่อม หลังจากนั้น เกิดชุมชนขนาดใหญ่ขึ้น 2 แห่ง บริเวณรอบทะเลสาบสงขลา คือ บริเวณเข้าແวงปากทะเลสาบสงขลา ต่อมาคือ เมืองสงขลาฝั่งเข้าແวง และอีกแห่งที่บางแก้ว อำเภอเขายัสน จังหวัดพัทลุง กลายเป็นเมืองพัทลุง อยู่ฝั่งตะวันตกของทะเลสาบสงขลา จึงนับว่าสหัสราชเป็นเมืองแม่ที่ให้กำเนิดเมืองในสมัยต่อมา 2 เมือง คือ เมืองสงขลาและเมืองพัทลุง (สบ ส.เมือง, 2523 : 16 - 17)

เมืองสงขลาฝั่งเข้าແวง

เมืองสงขลาฝั่งเข้าແวงตั้งขึ้นเมื่อได้ยังไม่พบหลักฐานที่แน่นอน แต่สันนิษฐานว่าคงไม่เกินสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น เพราะปรากฏชื่อเมืองสงขลาในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาใน

รัชกาลสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (อุท่อง) ขึ้นครอง ราชย์เมื่อ พ.ศ. ๑๘๙๓ ได้ก่อตัวถึงเมืองสงขลาว่า เป็นเมืองประเทศาชเมืองหนึ่งในบรรดาเมืองประเทศาชทั้งหมด ๑๖ เมือง ได้แก่ เมืองมะละกา เมืองซัว เมืองนาะตะมะ เมืองมาะลำเลียง เมืองตันนาวครี เมืองนครศรีธรรมราช เมืองพิชัย เมือง

ทวาย เมืองสงขลา เมืองจันทบุรี เมืองพิษณุโลก เมืองสุขุมวิทัย เมืองสวรรค์โลก เมืองพิจิตร เมืองกำแพงเพชร และเมืองนครสวรรค์ พอก วิทเลย์ ผู้เขียน The Golden Khersoneses กล่าวว่า ชื่อเมืองสงขลาปรากฏครั้งแรกในบันทึกของพ่อค้าและนักเดินเรือชาวอาหรับ-ปีอร์เชีย ระหว่างปี พ.ศ. ๑๙๙๓-๒๐๙๓ ในนามของเมืองชิงกรี หรือ ชิงกร่า (Wheatley, ๑๙๖๖ : ๒๔๐-๒๕๘) แต่ในกฎหมายกำหนดบรรดาศักดิ์เจ้าเมืองในหัวเมืองทั้งหมดในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกานาถ (พ.ศ. ๑๙๙๑-๒๐๓๑) ไม่ได้ระบุชื่อเมืองสงขลา โดยกล่าวถึงหัวเมืองออก ให้ ตีทางภาคใต้เพียงลี่เมือง คือ นครศรีธรรมราช เป็นเมืองเอก พัทลุง ชัย และชุมพร เป็นเมืองตรี

ประมาณปี พ.ศ. ๒๑๕๐ เมืองสงขลาเริ่มปรากฏชื่อชัดเจนในบันทึกของพ่อค้าต้าทช์ และอังกฤษ กล่าวคือ ในปี พ.ศ. ๒๑๕๑ นายคอล์เวนลิล แกรนช์ พ่อค้าชาวต้าทช์ เป็นชาวตะวันตกคนแรกที่ได้เดินทางมาพักที่เมืองสงขลาหัวเข้าແวงนานถึงสิบวัน ขณะนั้นเมืองสงขลายังเป็นชุมชนปากน้ำ แขวงเมืองพัทลุงอยู่ภายใต้การคุ้มครองเจ้าเมืองพัทลุง ซึ่งเป็นบุตรชายของเจ้าเมืองนครศรีธรรมราช (กรมศิลปากร, ๒๕๑๓ : ๒๗ และ ๔๗)

พ.ศ. ๒๑๕๖ ไมกุล หรือต้าเตี๋ยไมกอลล์ ได้สถาปนาเมืองสงขลาที่หัวเข้าແวงศ์ ในราษฎรศตวรรษที่ ๒๒ ตะเตี๋ยไมกอลล์เป็นชาวอาหรับเชื้อสายปีอร์เชีย นับถือศาสนาอิสลาม ตั้งตนเป็นเจ้าเมืองสงขลา ชาพื้นเมืองเรียกว่า แยก ซึ่งตรงกับที่พระยาวิเชียรครี (ชุม ณ สงขลา) ผู้เรียบเรียง พงศาวดารเมืองสงขลาตั้งแต่ยังดำรงตำแหน่งพระยาสุนทรานุรักษ์ ผู้ริ่บเมืองสงขลา ระหว่าง

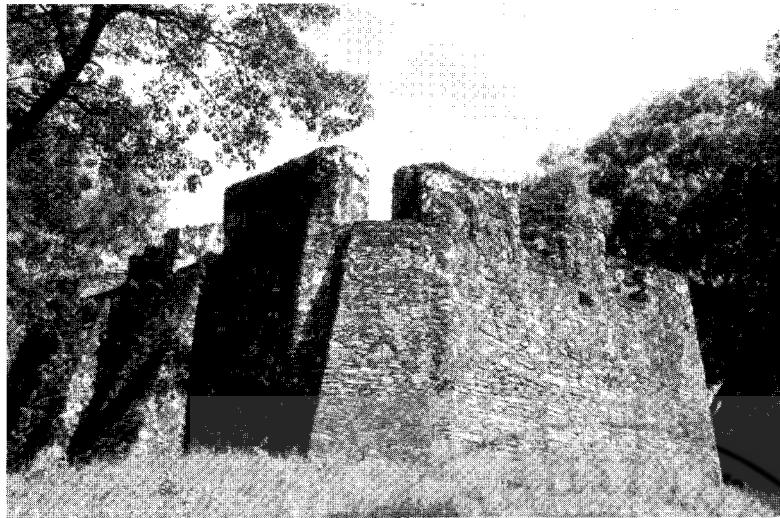

พ.ศ. 2431-2433 “ได้เล่าว่าเมืองสงขลาเป็นเมือง
แรก ตั้งอยู่ริมเข้าแดง เจ้าเมืองซื้อสูลต่านสุ่ลมาน
สูลต่านสุ่ลมานได้สร้างป้อม ชุดคูเมือง และ
จัดเจงสร้างบ้านเมืองเสร็จแล้วยอมเข้ากับกรุงศรี
อยุธยา ครั้นสูลต่านสุ่ลมานถึงแก่ก่อนนิจกรรมแล้ว
บุตรหลานคนหนึ่งคนได้ก่อไม้ได้เป็นผู้ครองเมืองสืบ
ตระกูลต่อไป เมื่อสูลต่านสุ่ลมานสร้างบ้านเมือง
ขึ้นนั้นไม่ปรากฏว่าศักดิราชเทาได้ ตั้งแต่สูลต่าน
สุ่ลมานถึงแก่ก่อนนิจกรรมแล้ว เมืองก็รกร้างว่าง
เปล่า แต่ป้อมที่ผังสูลต่านนั้นราษฎรเรียกว่า กันวา
“มรนุ่ม” ต่อมากันทุกวันนี้ (พระยาวิเชียรศรี,
2519 : 1) ในสำเนาจดหมายของนายแมร์เทน
เยาท์แมน ชาวดัทช์จากกรุงศรีอยุธยาที่มีไปถึง
นายเยนดิวิต แจนเซน นายพาณิชย์ คนที่ 1
ชาวดัทช์ที่ปัตตานี ได้ออกซื้อเจ้าเมืองสงขลา
ขณะนั้นว่า ไม่กุล (กรมศิลปากร, 2513 : 63)
แต่ในบันทึกของบริษัทอินเดียตะวันออกของ
องค์กรชีซึ่งเล่าเกี่ยวกับเมืองสงขลาในปี พ.ศ. 2165
ได้ออกซื้อเจ้าเมืองสงขลาว่า ตะเตี๊ยะโมกอลล์
และไพรเจน์ เกษมมนกิจ (กรมศิลปากร 2512 :
176) ได้กล่าวถึงเอกสารองค์กรชีซึ่งตีพิมพ์ในปี พ.ศ.
2214 กล่าวถึงท่าเรือของเจ้าเมืองสงขลาว่า มีพะ
กำลังกำยำ ล่าสัน ชำนาญในการรอบและยุทธ วิธี
และคันเคย์กับการใช้ปืนไฟที่ปืนใหญ่และปืนเล็ก

สกรรจ์ จันทร์ตัน และสบ ส่งเมือง
(2534 : 30) กล่าวถึงคดีที่จะไม่กลับ ผู้สถาปนา
เมืองลงขลาในราชพุทธศตวรรษที่ 22 ว่าเป็น
หัวหน้ากองเรือสลด มีประสบการณ์ด้านการปล้น
สมดและคราดคำทางเรือมาก่อน จึงสามารถ
นำสมัครพรรคพากย์ดเมืองลงขลาที่หัวเข้าแดงได้
ดะตีไม่กลับได้สร้างป้อมและกำแพงเมืองลงขลา
เก่าที่หัวเข้าแดงอย่างแข็งแรงซึ่งยังมีหลักฐานปรากฏ
อยู่จนถึงปัจจุบัน สร้าง ศุคนธารวิมย์ ณ พหล

(2535 : 136-137) ซึ่งเป็นเชื้อสายโดยตรง
ของดีไซม์นกอลล์ ได้เล่าไว้ประมาณ พ.ศ.2145
ดีไซม์นกอลล์เป็นชาวอาหรับเชื้อสายเปอร์เซีย
นับถือศาสนาอิสลาม บรรพบุรุษของดีไซดูอง
ตระกูลนี้เคยเป็นตระกูลปักครองเมืองสาเลย์
ซึ่งเป็นเมืองลูกหลวงของจักรวรดิชาติ
(ประเทกอินโดนีเซียปัจจุบัน) ได้อพยพ
ครอบครัวพร้อมบริวารหนี้ภัยจากเกาะชวา รวม
กลางพุทธศตวรรษที่ 22 เนื่องจากขณะนั้นชาว
ญี่ปุ่นกำลังล่าอาณานิคมและใช้โนยาบายเรือปืน
(Gunship Policy) โดยยิงปืนใหญ่จากเรือเข้า
ปล้นบ้านเมืองแบบโจรสลัด มีผลให้ชาวตากเป็น
เมืองขึ้นของดีไซด์ ดีไซม์นกอลล์จึงได้อพยพ
ครอบครัวและบริวารลงเรือสำเภา หนีมาขึ้นฝั่ง
บริเวณหัวเขาแดงแขวงเมืองสิงคโปร์ เพราะเห็นว่า
มีทำเลที่ตั้งอยู่ต่ำกว่าทางเข้าท่าและสถาบันกลาง
เหมาะสมที่จะเป็นเมืองท่าขนาดใหญ่ เรือสำเภา
ขนาดใหญ่สามารถจอดเทียบท่าได้ สามารถใช้เข้าแดง
เป็นเส้นทางกำแพงกันลมพายุได้อย่างดี จนเมื่อ
เข้าแดงที่สิงคโปร์มั้นนี่เจริญ รุ่งเรืองด้านการค้า
เป็นเมืองท่าปลอดภัย และกลายเป็นเมืองท่า
นานาชาติ ตามแผนผังกัลปนาวัตต่างๆ ขึ้นกับ
วัดพระโคค ในปี พ.ศ. 2153 ปราการข้อเท็จจริง
ในแผนผังว่า มีป้อมปืนตั้งอยู่บนเนินเขา มีบ้าน
เมืองลักษณะคล้าย ๆ กับวัง สร้างอย่างแข็งแรง
ปราการอยู่แล้ว

ระหว่างปี พ.ศ.2148 สมัยสมเด็จพระ
เอกาทศรัตน (พ.ศ.2148-2153) ทรงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งดยุคเตี้ยมกออลล์เป็น^๑
ข้าหลวงใหญ่ (Governor General) ของพระเจ้ากรุงสยามว่าราชการเมืองพัทลุงที่หัวเข้าแดงแขวง
เมืองสงขลา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2148-2163 ดะเตี้ยมกออลล์เป็นผู้เริ่มกิจการค้าทางทะเล และเก็บ

เงินค่าธรรมเนียมเทียบท่าจอดเรือ จากบรรดา เรือลินค้าส่งเงินส่วยข้าท้องพระคลังหลวงในกรุง ศรีอยุธยา ครั้นถึงปี พ.ศ.2163 ตะตีะโมกอลล์ ถึงแก่อสัญกรรม สุ่ไมานซึ่งเป็นบุตรชายคนโต ได้เป็นเจ้าเมืองสงขลาที่หัวเข้าแดงสืบต่อมา ระหว่างปี พ.ศ. 2163-2211 โดยได้รับพระมหา กaruṇa เปรดเกล้าฯ จากสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม ประชาชนส่วนใหญ่นิยมเรียกว่า สุ่ไมานสุ่ไมาน

เมืองสงขลาสมัยสุ่ไมาน สุ่ไมาน มี ความเจริญรุ่งเรืองหลายด้าน เช่น ด้านการค้า กับต่างประเทศ มีการปรับปรุงท่าเรือให้ทันสมัย จนเป็นเมืองท่าเรือใหญ่ ด้านการพัฒนาบ้านเมือง มีการสร้างกำแพงเมือง คูเมืองและสร้างป้อม เพิ่มขึ้นมากมาย เมืองสงขลาจึงได้ชื่อว่า เป็น เมืองที่มีป้อมปราการแข็งแรงที่สุดในภาคใต้ ด้าน ความมั่นคงได้สร้างกองทัพที่เข้มแข็ง ข่านนาย หั้งการรับและยุทธหัชชีในการทำศึกสงคราม นอกจากนี้ยังมีการผลิตเงินตราขึ้นมาใช้เอง เป็น ผลมาจากการความเจริญด้านการค้า มีเรือสำเภา ต่างชาติมาจอดเทียบท่ามากมาย ลักษณะของ เงินตราเป็นเบี้ยตาก้าว มีลักษณะเป็นรูตรวงกลม กลมคล้ายแบบจีน ความกว้างสูญไปแต่ละชนิด มีขนาดแตกต่างกัน มีทั้งหมด 6 ชนิด แต่ละ ชนิดมีลักษณะเหมือนกัน คือ ด้านหน้า (Adverse) มีอักษรไทยข้างบนว่า “สง” ข้างล่างว่า “คลา” เอียนแยกกันข้างละพยายามค์ กับมีอักษรรายวี 2 คำ เอียนแยกกันอยู่คนละข้าง อ่านว่า นะครี-ซิงกอร์

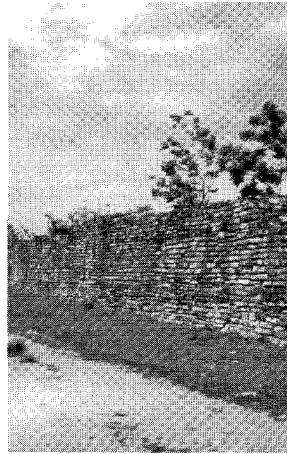
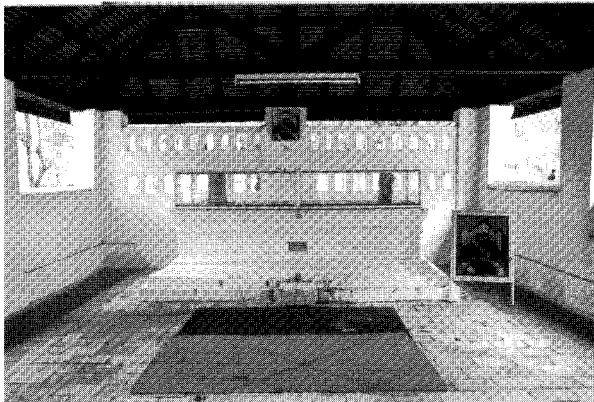
แปลว่า นครสงขลา ส่วนด้านก้อย (Reverse) มีอักษรจีน 5 ตัว ต่างกัน แต่เพียงขนาดและไปตัวกราช สำหรับเงิน บาทก็เช่นเดียว แต่ไม่คือ จะมีเงินบาทและ อัฐชี สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้า ฟ้ากรรมพระยาภานุพันธุ์ธุวงศ์วรเดช

(2504 : 77) ทรงเล่าว่า การผลิตเงินเหรียญรุ่น ใช้เงื่อนเมือง สงขلامีมาตั้งแต่สมัยกรุง ศรีอยุธยา ตอนกลาง ตัวอักษรที่ปรากฏในเงิน เหรียญ มีอักษรแบบ เนื่องจากเจ้าเมืองที่ ปกครองเมืองสงขلامีเชื่อสายแยกปักครองนับ เวลาเกือบ 40 ปี ส่วนด้านหลังสือจีนที่ปรากฏนั้น สันนิษฐานว่าเงินตรา นี้ได้ใช้ต่อมาจนถึงสมัย กรุงธนบุรี รัชกาลพระบาทสมเด็จพระ จุลจอมเกล้าเจ้าอยุธยา ทั้งนี้พระองค์แต่สมัย กรุงธนบุรี เมืองสงขลาเจริญเติบ โตด้วยกำลัง ความสามารถของชาวจีน ซึ่งเป็น ต้นตระกูล ณ สงขลา การเขียนอักษรจีนในเงินเหรียญอาจมี มาตั้งแต่ปลายสมัยกรุงศรีอยุธยาหรือสมัยต้น กรุงธนบุรี เนื่องจากไม่พบเวลาที่แน่นอนว่า เมืองสงขลาเริ่มมีการผลิตเงินเหรียญขึ้นใช้เมื่อใด จากการพบหลักฐานเงินเหรียญ แสดงให้เห็นถึง ความเจริญมั่งคั่งทางด้านการค้าของเมืองสงขลา ได้เป็นอย่างดี

สงขlaysuk เอกราช

สุลต่านสุ่ไมานได้ตั้งตนเป็นพระเจ้า สงขลาที่ 1 สถาปนารัฐสุลต่าน (Sultanate State) ในขึ้นต่อนครศรีอยุธยาและกรุงศรีอยุธยา ตั้ง แต่ปี พ.ศ.2185

หลังจากพระเจ้าเมืองสงขลาตั้งตัวเป็น คิสระอยู่ประมาณ 6 ปี ในปี พ.ศ. 2191 สมเด็จ พระเจ้าปราสาททองได้สั่งทัพบกและทัพเรือ

โบราณสถานที่สำคัญของเมืองสงขลา ฝั่งเข้าแดง

มาปราบกบฏเมืองสงขลา แต่ไม่สำเร็จ กรุงศรีอยุธยาได้ติดต่อขอความช่วยเหลือจากพากัดทัชมาซ้ายปราบกีมีได้ผล ทั้ง ๆ ที่รัฐบาลขอล้นดาได้มีคำสั่งถึงแม่ทัพเรือขอล้นดา ลงวันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2191 มีใจความว่า ...ให้ท่านรับเดินทางไปสงขลา ชึงเวลานี้กำลังถูกอกหักพเรือของพระเจ้าแผ่นดินสยามล้อมอยู่ พระเจ้าแผ่นดินสยามทรงประราณາให้เราช่วย ท่านต้องพยายามที่สุดให้เป็นที่นั้น เพราะเป็นงานสำคัญที่เราจะได้ทำให้เก่าพระเจ้าแผ่นดินสยาม (เยี่ยมยง ส. สุรกิจบรรหาร, 2506 : 60) ผลที่สุดกองหักพะขอล้นดา กีมีได้ไปช่วยไทยตามคำสั่งฉบับนี้ เพราะเกิดเรื่องขัดแย้งระหว่างไทยกับพากัดทัชมาซ้ายก่อน มีผลให้พระเจ้าเมืองสงขลาสามารถตั้งตัวเป็นเอกราชได้เป็นเวลานานตลอดรัชกาลสมเด็จพระเจ้าปาราชาททอง จนกระทั่งพระเจ้าเมืองสงขลาที่ 1 ถึงแก่อสัญกรรมในปี พ.ศ. 2211 มุสตา法ะ บุตรคนโตของพระเจ้าเมืองสงขลาที่ 1 ได้เป็นพระเจ้าเมืองสงขลาที่ 2 และสามารถตีเมืองพัทลุงเป็นเมืองขึ้นของเมืองสงขลาด้วย ในรัชกาลสมเด็จพระนราภัยธรรมราชาทรงเตรียมการและวางแผนที่จะปราบกบฏเมืองสงขลาโดยติดต่อเกลี้ยกล่อมให้ผู้รักษาป้อมเมืองสงขลาคนหนึ่งคือใจอุกห่าง จากพระเจ้าเมืองสงขลาที่ 2 มาเข้ากับฝ่ายไทย ทำให้ฝ่ายไทยสามารถยึดเมืองสงขลาได้สำเร็จ ในปี พ.ศ. 2223 เมืองสงขลา จึงถูกทำลายจนกลายเป็นเมืองร้างผู้คนที่เหลือจึงอพยพมาสร้างรังเมืองสงขลาใหม่ที่แหลมสน เรียกว่า เมืองสงขลาฝั่งแหลมสน

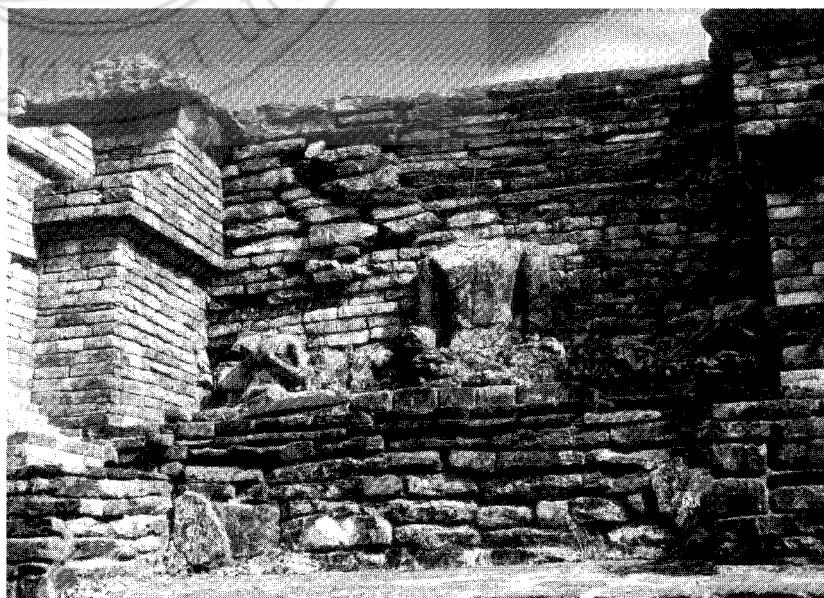
1. ป้อมโบราณที่ฝั่งเข้าแดง ตั้งอยู่บนเขาค่ายม่วงและเข้าแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

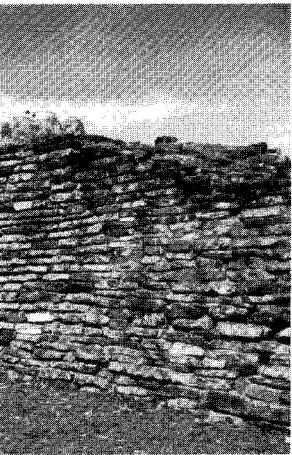
2. ศูalanสุดด้านสุ่ลมาน อําเภoSิงหนคร จังหวัดสงขลา

3. กำแพงเมือง ปัจจุบันเหลือซากกำแพงเมืองเฉพาะด้านทิศเหนือเท่านั้น มีความยาวประมาณ 100 เมตร

4. คูเมืองเข้าแดง เป็นคูเมืองที่ขุดขึ้น 3 ด้าน คือ ด้านทิศตะวันออก ทิศตะวันตก และทิศเหนือ ปัจจุบันด้านขึ้นหมดแล้ว

5. ป้อมเขาน้อย เป็นป้อมปืนที่โครงสร้างน้อย นายามา วิศวกรชาวฝรั่งเศสเป็นผู้ออกแบบสร้าง

เมืองสงขลาฝั่งแหลมสน

เมืองสงขลาฝั่งแหลมสนตั้งอยู่อีกด้านหนึ่งของหัวเข้าแดง เป็นด้านที่ติดกับทะเลสาบอยู่ปลายสุดของคาบสมุทร อุบลรัตน์วัดบ่อทราย และวัดสุวรรณคีรี (อยู่ฝั่งตรงข้ามกับเมืองสงขลา ปัจจุบันคืออำเภอสิงหนคร) วัดสุ卜ากกลางที่กรุงศรีอยุธยาและนั้นพยาภยามควบคุมเมืองสงขลาอย่างใกล้ชิด เพราะเกรงว่าเมืองสงขลาจะกลับเป็นแหล่งมั่นสุขของพวกโจรสลัดอีก จึงลดฐานะเมืองสงขลาเป็นหัวเมืองขึ้นของเมืองพัทลุงที่เข้าชัยบุรี ต่อมาในปี พ.ศ.2242 วัดสุ卜ากกลางที่กรุงศรีอยุธยาได้โอนเมืองสงขลามาขึ้นกับเมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นหัวเมืองเอกเพียงเมืองเดียวของภาคใต้ เจ้าเมืองสงขลาเป็นคนไทยที่รับสุ卜ากกลางแต่ตั้งมาปีครอง มีราชทินนามว่า พระยาไวไชยคีรี พระยาไวไชยคีรีไม่นัดทางการค้า มีผลให้มีเมืองสงขลาฝั่งแหลมสนไม่เจริญเท่าที่ควร การค้าชนบท (กรมศิลปากร, 2535 : 12) ครั้นไทยเสียกรุงศรีอยุธยาแก่พม่าครั้งที่ 2 ในปี พ.ศ.2310 เจ้าเมืองนครศรีธรรมราช จึงถือโอกาสตั้งตนเป็นอิสรภาพจากวัดสุ卜าก และได้แต่งตั้งเจ้าเมืองสงขลา (วิเดียน) ปักครองเมืองสงขลา เมืองสงขลาเริ่มพัฒนาเป็นหัวเมืองขนาดใหญ่ในสมัยกรุงธนบุรีและสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ตอนต้น กล่าวคือ ในสมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีได้แต่งตั้งจังหวัดชุมพร แห่งนี้ นายอการรัตน์เป็นเจ้าเมืองสงขลาเมื่อปี พ.ศ.2318 นับเป็นต้นตระกูล ณ สงขลา เชื้อสายของตระกูลนี้ได้ปักครองเมืองสงขลาติดต่อกันมาไม่ขาดสายถึง 8 คน เป็นเวลา 126 ปี ระหว่างปี พ.ศ. 2318-2444 ตั้งแต่รัชกาลสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีจนถึงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช จวนจำเมืองสงขลา ตั้งแต่ปี พ.ศ.2318-2385 ตั้งอยู่ที่บ้านแหลมสน ตำบลหัวเข้า อำเภอสิงหนคร

โบราณสถานที่สำคัญของเมืองสงขลาฝั่งแหลมสน

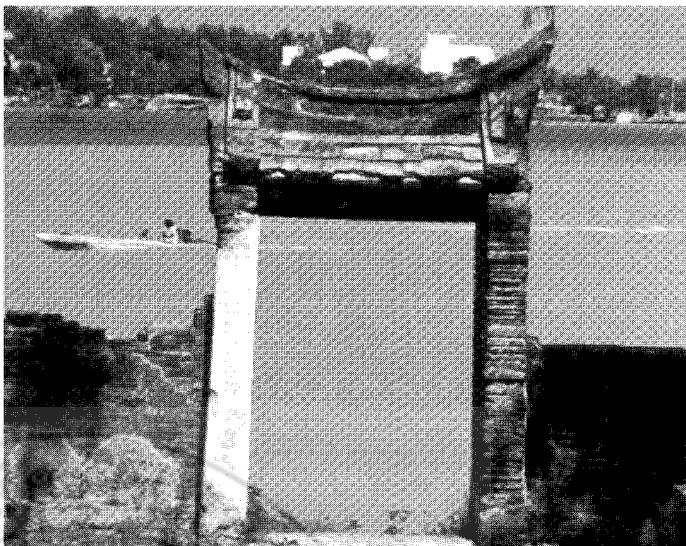
1. ชาวกำแพงเมือง ป้อม บ่อ拿出
ประดุจเมือง
2. สุสานของตรากุล ณ สงขลา
3. วัดสุวรรณคีรี (วัดประจำตระกูลของตรากุล ณ สงขลา) บริเวณวัดสุวรรณคีรีมีสถานที่สำคัญ ดัง

3.1 พระเจดีย์แบบจีน หรือตะ ตั้งอยู่หันพระอุบลสถาปัตย 7 ชั้น ยอดมุก 6 เหลี่ยมทำด้วยหินแกรนิต เจ้าพระยาพิชัยคีรี (บุญสุข ณ สงขลา) ผู้สำเร็จราชการเมืองสงขลา คนที่ 2 ในตระกูล ณ สงขลา เป็นผู้สร้างเมื่อ พ.ศ.2341 เจดีย์นี้มีรูปร่วง ขนาด และสร้างปีเดียวกันกับที่เจ้าพระยาพิชัยคีรีได้สร้างไว้ที่วัดมหาธาตุ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

3.2 พระอุบลสถาปัตย ชั้ม ใบเสมา และกำแพงแก้วรอบพระอุบลสถาปัต ไม่ทราบแน่ชัดว่าผู้สำเร็จราชการเมืองคนใดสร้าง ภายในพระอุบลสถาปัตมีจิตรกรรมฝาผนังที่สวยงามมาก เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับเรื่องไตรภูมิ ต่อมาพระอุบลสถาปัตชั่น หลังคาดัง น้ำฝนได้ทำลายจิตรกรรมฝาผนังเป็นส่วนมาก

ชั้มเสมารอบพระอุบลสถาปัต มีลักษณะเป็นใบเสมา 2 ชั้น ตัวใบเสมาทำด้วยหิน ปัจจุบันชั้มเสมาชำรุดเป็นส่วนมาก ส่วนกำแพงแก้วรอบพระอุบลสถาปัตมีรูปทรงพอดีก็จะได้ทุกด้าน

4. ศาลาเจ้าของเจ้าพระยาไวไชยคีรี (บุญสังข์ ณ สงขลา) ตั้งอยู่ที่เชิงหัวเข้าแดง ปักทะเลสาบสงขลา เป็นรูปเก่งจีน 1 เก่ง เป็นที่ประดิษฐานของทวดหัวเข้าแดง ซึ่งเป็นที่นับถือของชาวจังหวัดสงขลา เจ้าพระยาไวไชยคีรีเป็นที่รักของชาวสงขลา ทุกครั้งก่อนจะออกเรือไปหาปลา จะต้องจุดประทัดเป็นการแสดงความเคารพ

รายชื่อเจ้าเมืองสงขลา ตระกูล ณ สงขลา

พระยาสงขลา (เหี้ยง)

พ.ศ.2318-2327

เจ้าพระยาสงขลา (บุญอุย)

พ.ศ.2327-2355

พระยาสงขลา (เตียนจิ้ง)

พ.ศ.2355-2360

พระยาสงขลา (เตียนเส้ง)

พ.ศ.2360-2390

เจ้าพระยาสงขลา (บุญลังษ์)

พ.ศ.2390-2407

เจ้าพระยาสงขลา (เม่น)

พ.ศ.2407-2424

พระยาสงขลา (ชุม)

พ.ศ.2424-2431

พระยาสงขลา (ชุม)

พ.ศ.2431-2444

เจ้าเมืองในตระกูล ณ สงขลา เหล่านี้มีส่วนสำคัญในการวางพื้นฐานความเจริญด้านต่างๆ เช่น ด้านการปกครอง ด้านการค้าและด้านการอุดหนากรุง ได้พัฒนาเมืองสงขลาจากเดิม ซึ่งเป็นเมืองบริวารของเมืองนครศรีธรรมราช จนเป็นเมืองที่ขึ้นตรงต่อกรุงธนบุรีและกรุงเทพฯ ตามลำดับ เมืองสงขลามีฐานะเป็นเมืองตระนิรัชกาลสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี และมีฐานะเป็นเมืองโทในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชและในรัชสมัยนี้ทรงโปรดเกล้าฯ ให้เมืองสงขลาทำหน้าที่ควบคุมดูแลหัวเมืองประเทศรามลายูแทนเมืองนครศรีธรรมราช อีกทั้งเจ้าเมืองสงขลาเป็นที่โปรดปรานจึงได้เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็นเจ้าพระยาสงขลา ครั้นถึงรัชกาลสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เมืองสงขลาถูก

ลดบทบาทและความสำคัญลง เพราะเป็นสมัยที่เจ้าพระยานครศรีธรรมราช (น้อย) มีอำนาจมากในระหว่างปี พ.ศ.2354-2382 มีผลให้เจ้าเมืองทั้งสองเป็นอิสกันในช่วงระยะเวลาดังกล่าว ต่อมาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่าการเป็นตัตฐกันระหว่างเจ้าเมืองสงขลาและเจ้าเมืองนครศรีธรรมราชนั้น ก่อให้เกิดผลเสียต่อการปราบปรามความไม่สงบต่างๆ ในหัวเมืองภาคใต้ ดังนั้นเมื่อเจ้าพระยานครศรีธรรมราช (น้อย) ถึงแก่อนิจกรรม พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ไก่เกลี้ยให้เจ้าเมืองทั้งสองมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เพื่อประโยชน์สุขของบ้านเมืองและในรัชกาลนี้เอง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ย้ายเมืองสงขลาที่แหลมสนมาอยู่ที่บ่ออย่าง (สงขลาปัจจุบัน) ตั้งแต่ปี พ.ศ.2385 นับว่ารัฐบาลกลางเริ่มเห็นความสำคัญของเมืองสงขลาและเริ่มพัฒนาเมืองสงขลามากขึ้น

สมัยเมืองสงขลาที่บ่ออย่าง

พ.ศ.2379 ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ มีท้องทราบอกมาให้พระยาสงขลา (เตียนเส้ง) ผู้สำเร็จราชการเมืองสงขลา ก่อกำแพงและป้อมเมืองสงขลา ที่ตำบลบ่ออย่าง (ที่ตั้งเมืองสงขลาในปัจจุบัน) โดยพระราชทานยกเงินภาษีจากการเมืองสงขลาให้ 200 ชั่ง เมืองสงขลาฝั่งบ่ออย่างเริ่มสร้างตั้งแต่ปี พ.ศ. 2379 และเสร็จเรียบมีร้อย

ในปี พ.ศ. 2385 พร้อมกับโปรดเกล้าฯ ให้สร้าง
ศาลาหลักเมือง กำแพงเมือง ป้อม และประตู
เมือง

เมืองสงขلامีป้อม 8 ป้อม มีชื่อดังนี้

เทเวศร์บริรักษ์	พิทักษ์เขื่อนขันฑ์
ประจันราวดี	ไพรีพินาค
พิมาตข้าศึก	พลิกคำนาด
นิราศพยัณต์	ป้องกันศัตรู

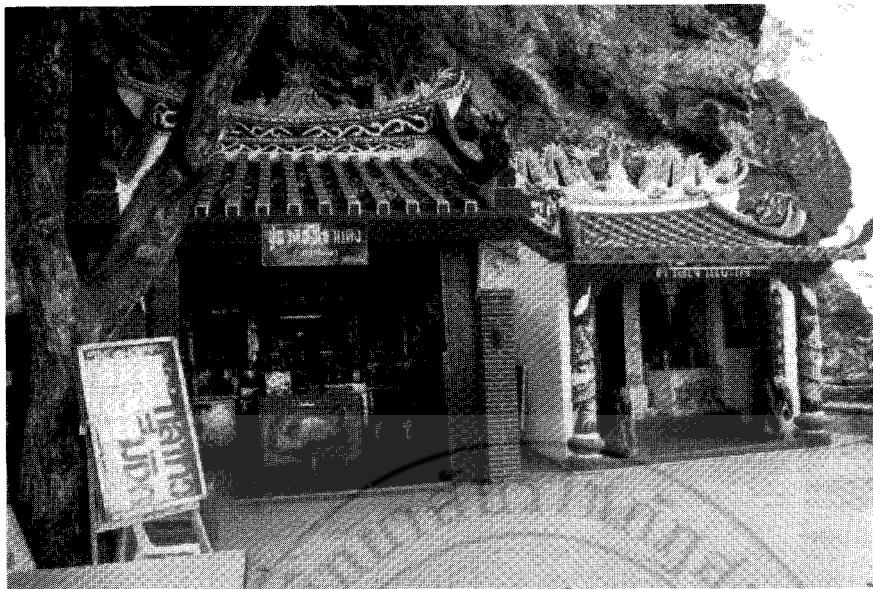
ประตูเมืองสงขلامีหงหงด 10 ประตู มีชื่อดังนี้

พุทธรักษษา	สุรามฤทธิ์
ศักดิ์สิทธิ์พิทักษ์	อัคนีธุธ
ชัยยุทธชานะ	บูรพาภิบาล
สนานสงคาม	พยัคฆนามเรืองฤทธิ์
จันทีพิทักษ์	มารคาพิทักษ์

เมืองสงขลาที่บ่ออย่างจึงเจริญก้าวหน้า
ตามลำดับ เพราะทำเลที่ตั้งปัจจุบันสามารถขยาย
เมืองได้สะดวก มีท่าเรือน้ำลึกตามธรรมชาติ
หลายแห่ง ทำให้เมืองสงขลากลายเป็นเมืองท่า
ค้าขายที่สำคัญทางชายฝั่งตะวันออกของอาณาจักรไทย
เมืองสงขลาในฐานะเมืองท่าก่อนการปฏิรูปการ
ปกครองนั้น มีอาณาเขตกว้างขวาง มีหน้าที่
ดูแลแขวงต่าง ๆ ถึง 74 แขวง คือ วังชิง พะตง
กา拉วี รัตภูมิ พะวงศ์ สทิงพระ พะโคเค ระโนด
กำแพงเพชร พะเกิด ที่เมือง ที่วัง ที่นา และที่คลัง³¹
และดูแลหัวเมืองขึ้น คือ จะนะ ขะนนะนั้นเมือง
จะนะมีอาณาเขตถึง 4 เมือง คือ จะนะ นาทวี
ยะปะย้อย และเทพา ตลอดจนมีเมืองมลายู 7
เมือง เป็นเมืองบริหารของเมืองสงขลาได้แก่
ปัตตานี ยะลา สายบุรี หนองจิก ระแหง รามัน
และยะหริ่ง ภายนหลังซึ่งอ่อนล้าก็กลายเป็นชื่อ³²
ถนนสายต่าง ๆ ในจังหวัดสงขลา

ในปลายรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่ง
เกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมา เมืองสงขลาได้พัฒนา³³
ขึ้นมาก โดยเฉพาะการพัฒนาด้านการค้าแบบเสรี
ซึ่งอยู่นอกเหนือการควบคุมของรัฐบาลโดยชาว
จีนอพยพ มีการลงทุนด้านอุตสาหกรรม และ
หัตถกรรม พัฒนาด้านการคุณภาพ ติดต่อ
ระหว่างหัวเมืองใกล้เคียง ทำให้เมืองสงขลาเจริญ³⁴
ขึ้นเกิดจากพัฒนาของชาวจีนอพยพ รัฐบาลเริ่ม³⁵
ยกเลิกการเกณฑ์แรงงานหันมาใช้วิธีเก็บเงินแทน
อิทธิพลของวัฒนธรรมจีนอุนแรงมาก ในระยะ
ที่เจ้าเมืองซึ่งอยู่ในตระกูล ณ สงขลา มีเชื้อสาย
จีนยกเกี้ยนมาจากการค้าตัว แบบเมืองเออมุย
บ้านเดิมของตระกูลนี้ เพราะเจ้าเมืองและกรม
การเมืองหงหงดเป็นจีนอพยพ สิ่งก่อสร้างต่าง ๆ
เป็นแบบจีน เช่น จวนเจ้าเมือง บ้านเรือนราชภาร
โภสต์ในวัดบางวัด ศาลาหลักเมืองตลอดจนซุ้ม

ประชุมเมือง ครั้นต่อมาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นต้นมา วัฒนธรรม ตะวันตกเริ่มแพร่เข้าทางปีนังและสิงคโปร์ สิ่งก่อสร้างในเมืองสงขลาเริ่มเป็นแบบตะวันตกมากขึ้น เช่น ศาลาวิหารบนเขาดังกาน ศาลาโถงที่วัดมั่นคงมีมาวาส ตลอดจนบ้านเรือนของประชาชนชาวสงขลา เริ่มแบบบ้านผู้คนตะวันตก เมืองสงขลาตั้งแต่รัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจนถึงต้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นระยะที่เมืองสงขลาเจริญรุ่งเรืองถึงขีดสุด ขณะเดียวกับเจ้าเมืองค่าย ๆ เสื่อมอำนาจ ทั้งนี้ เพราะรัฐบาลเริ่มเปลี่ยนนโยบายการพัฒนาหัวเมืองสงขลา โดยการปฏิรูปการปกครองในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

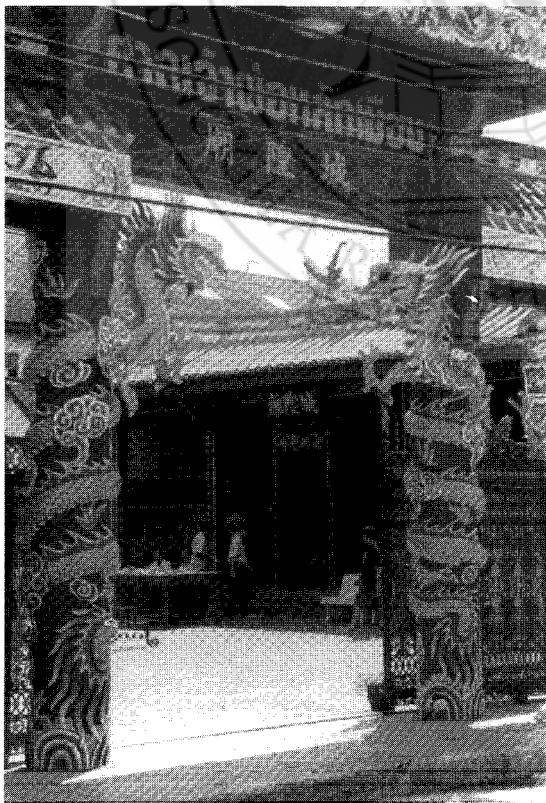
ในปี พ.ศ. 2435 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงปฏิรูปการปกครอง เพื่อจัดตั้งระบบมณฑลเทศบาล เมืองสงขลาจึงถูกรวมอยู่ในมณฑลนครศรีธรรมราช ซึ่งประกอบด้วยเมืองนครศรีธรรมราช เมืองพัทลุง และเมืองสงขลา ตั้งที่ว่าการมณฑลที่เมืองสงขลา (พ.ศ. 2439-2458) มีพระยาสุขุมนย์วินิต (เจ้าพระยาเมืองสงขลา ปั้น สุขุม) เป็นข้าหลวงเทศบาลคนแรกและมีพระยาสงขลา (ชุม) เป็นเจ้าเมือง คนสุดท้ายของคราภูณ ณ สงขลา นับเป็นการสิ้นสุดยุคเจ้า

เมืองสงขลาที่มีเชือสาย Jin ในปี พ.ศ. 2444 ครั้นถึงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งมณฑลภาค มณฑลภาคปักชีใต้ ประกอบด้วย มณฑลสุราษฎร์ธานี มณฑลนครศรีธรรมราช และมณฑลปัตตานี ตั้งศาลาว่าการภาคปักชีใต้ที่เมืองสงขลา (พ.ศ. 2458-2468) โปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอเจ้าฟ้ากรมหลวงพะบุรีราเมศวร์สมมุนเทศบาล มณฑลนครศรีธรรมราช ขณะนั้นดำรงตำแหน่ง อุปราชภาคปักชีใต้จนถึง รัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ต่อมาในปี พ.ศ. 2475 ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบบบุกเบิกสู่การปกครองแบบมณฑล ไม่เป็นระบบบุกเบิกสู่การปกครองแบบมณฑล พระบาทสมเด็จพระปักเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้ยุบมณฑลและภาคทั้งหมดเหลือเพียงจังหวัด ทุกจังหวัดมีผู้ว่าราชการจังหวัดบังคับบัญชาในแต่ละจังหวัดจนถึงปัจจุบัน ในรายงานสถานที่สำคัญของเมืองสงขลาฝั่งบ่ออย่าง (สงขลาปัจจุบัน)

1. กำแพงเมืองสร้างในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว
2. ประดูเมือง สร้างในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว
3. ศาลเจ้าหลักเมืองสงขลา สร้างในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

4. ศิลปารักษานภาษาที่สำโรง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา
5. พระเจติยบุนยอดเข้าตั้งกวน อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา
6. พระตำหนักแดง บันยอดเข้าตั้งกวน อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา
7. ประภาครา บันยอดเข้าตั้งกวน สوانในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

8. จวนเจ้าเมืองสงขลา ตระกูล ณ สงขลา ปัจจุบันเป็นพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติจังหวัดสงขลา

9. พระตำหนักเขาน้อย อดีตวังที่ประทับของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ายุคล ทิพย์มพร กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์

10. ป้อมปากน้ำแหลมทราย หรือป้อมรากษาเขต อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

11. คูใบสด ตะ และพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติแม่น้ำสาคร อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

สรุป

สงขลาเป็นจังหวัดสำคัญจังหวัดหนึ่ง ตั้งอยู่ในภูมิภาคภาคใต้ของประเทศไทย เป็นจังหวัดที่มีประวัติความเป็นมายาวนานนับพันปี ระยะแรก ตั้งเมืองอยู่ที่สิงหนคร นับถือศาสนาพราหมณ์ และพุทธศาสนา ลัทธิมหายาน ปลายพุทธศตวรรษที่ 19 ได้ย้ายมาตั้งเมืองบริเวณวัดพระโคค เรียกว่าเมืองพัทลุงที่พระโคค ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 20 – 22 ได้ถูกพอกโจรปล้นด้วยคุมคามบ่อย ๆ มีผลให้เมืองพัทลุงที่พระโคคค่อย ๆ เสื่อม หลังจากนั้นเกิดชุมชนขนาดใหญ่ขึ้น 2 แห่ง บริเวณรอบทะเลสาบสงขลา คือ บริเวณเขาแดง ปากทะเลสาบสงขลา ต่อมาเรียกว่าเมืองสงขลา ฝั่งเขาแดง และอีกแห่งที่บางแก้วจังหวัดพัทลุง กล้ายเป็นเมืองพัทลุง เมืองสงขลาฝั่งเขาแดง เครื่อยรุ่งเรืองในรัชกาลพระพุทธศตวรรษที่ 22 มีเจ้าเมืองเป็นชาวอาหรับ เชื้อสายเบอร์เซีย นับถือศาสนาอิสลาม ปกครองเมืองสงขลาฝั่งเขาแดง เครื่อยรุ่งเรืองราว 61 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2162–2223 ระยะแรกระหว่างปี พ.ศ. 2162–2185 เจ้าเมืองสงขลายกยอมรับอำนาจของกรุงศรีอยุธยา พ.ศ. 2185 เป็นทันมาสงขลาได้ก่อกรกฎ ประกาศตน

เป็นเอกสารชี้ สรุปต่างๆ ไมمانตั้งตนเป็นพระเจ้า
สงฆาที่ ๑ ปกครองเมืองสงขลาจนถึงสมัยพระเจ้า
สงฆาที่ ๒ (มุสตา法) ในรัชกาลสมเด็จพระ
นารายณ์มหาราช ได้ส่งกองทัพมาปราบเมือง
สงขลาควบคุมในปี พ.ศ. ๒๒๒๓ หลังจากนั้น
เมืองสงขลาที่หัวเข้าแดงถูกทำลายจนกลับเป็น
เมืองร้าง

เมืองสงขลาจึงได้ย้ายมาสร้างเมืองใหม่
ที่แหลมสนเรียกว่า เมืองสงขลาฝั่งแหลมสน
เจริญรุ่งเรืองในรัชกาลปุทธรัตนราชที่ ๒๓ จนถึง
ปลายปุทธรัตนราชที่ ๒๔ เมืองสงขลาเริ่มพัฒนา
เป็นหัวเมืองขนาดใหญ่ในสมัยกรุงธนบุรี และ

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น มีเจ้าเมืองเป็น
ชาวจีน ชื่อจีนเหยี่ยบง แซ่เฮา (ต้นตระกูล ณ
สงขลา) เข็มสายของตระกูลนี้ได้ปกครองติดต่อ
กันมาไม่นานถายถึง ๘ คน เป็นเวลา ๑๒๖ ปี ตั้ง<sup>แต่ พ.ศ. ๒๓๑๘ - ๒๔๔๔ พ.ศ. ๒๓๘๕ พระบาท
สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ ให้ย้ายเมืองสงขลาเดิมจากแหลม
สนมาอยู่ที่บ่ออย่าง (สงขลาปัจจุบัน) พร้อมกับ
โปรดเกล้าฯ ให้สร้างศาลาหลักเมือง กำแพงเมือง
ป้อมและประตูเมือง จนเมืองสงขลาเจริญรุ่ง
หน้าอย่างรวดเร็วจนถึงปัจจุบัน</sup>

อ้างอิง

จังหวัดสงขลา, สำนักงาน ประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาคจังหวัดสงขลา. กรุงเทพฯ : กระทรวง
มหาดไทย, ม.ป.บ.

ดาวดย แหงสกุล. อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพนายถวัลย์ แหงสกุล. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
กรมสารนรมนทหารือ, ๒๕๑๓.

ประชุมพงศาวดาร เล่ม ๒๕. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๑.

ภาณุพันธุวงศ์วรเดช, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยา, ชีวิตตน. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๐๔

เยี่ยมยง ส. สรุกิจบรรหาร. “เมืองสงขลาในประวัติศาสตร์” ใน เที่ยวสงขลา. หน้า ๔๘-๑๒๙.
สงขลา : วินิจการพิมพ์, ๒๕๐๖.

วิเชียรศรี (ชม), พระยา. พงศาวดารเมืองสงขลา. พิมพ์ครั้งที่ ๑ กรุงเทพฯ : ม.ป.พ., ๒๕๑๙.

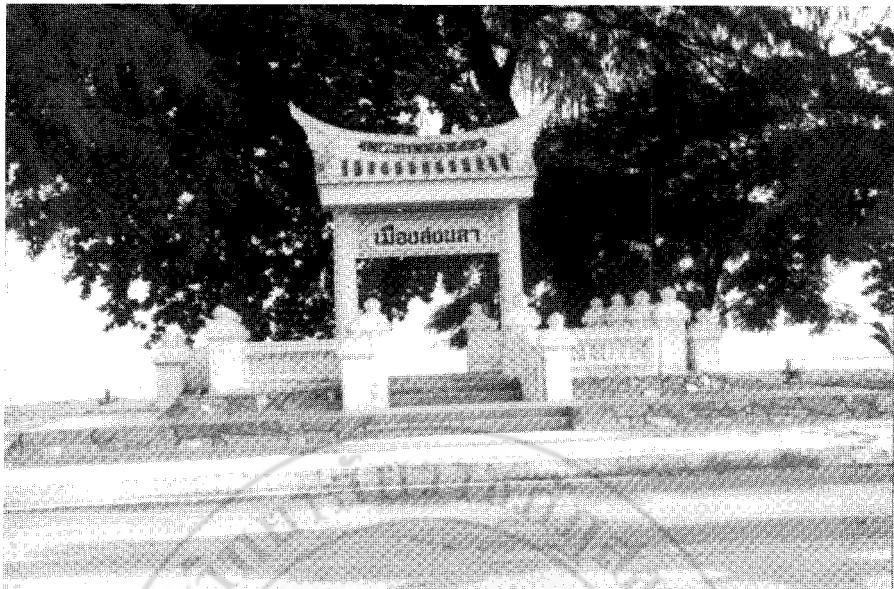
พิมพ์เป็นอนุธรรมในงานพระราชทานเพลิงศพหลวงอนุสารภรณ์ (เอื้อ ณ สงขลา)
ณ มหาปันถานกองทัพบก วัดโสมนัสวารีหาร, ๒๕๑๙.)

ครีสมรา ศรีเบญจพลางกูร. ประวัติศาสตร์เมืองสงขลา. สงขลา : คณะกรรมการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม
สงขลา, ๒๕๓๙.

คิลปากร, กรม. บันทึกสัมพันธ์ไมตรีระหว่างประเทศไทยกับนานาประเทศในศตวรรษที่ ๑๗ เล่ม ๑

แปลโดยไฟโรจน์ เกษมแก้วกิจ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๒

_____ . บันทึกสัมพันธ์ไมตรีระหว่างประเทศไทยกับนานาประเทศในศตวรรษที่ ๑๗ เล่ม ๒
แปลโดยไฟโรจน์ เกษมแก้วกิจ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๓.

ຕີລປກຮຽມ, ກຣມ. ກອງປະຊາທິປະໄຕ. ເມືອງສົງຂລາໃນອົດຕ. ສົງຂລາ : ໜ່າຍຕີລປກຮຽມທີ 9, 2535.

ຕກຈາກ ຈັນທຣຕົນ ແລະ ສົງ ສົງເມືອງ. ກາຣເຮີມຕັນແລກພັນນາກາຣທາງປະວັດສາສົກ
ໂປບາຣານຄົດເມືອງສົງຂລາເກົ່າ. ກຽງເທິພາ : ກຣມຕີລປກຮຽມ, 2534.

ສົງຂລານຄວິນທີ່, ມາຫວິທຍາລັບ. ແຜນລົງຖຸນຈັງຫວັດສົງຂລາ : ສັກຍພາພແລະຂ້ອຈຳກັດກາຣພັນນາ
ເສේරະຊູກິຈຂອງຈັງຫວັດສົງຂລາ. ສົງຂລາ : ສຳນັກວິຊຍແລະພັນນາມຫາວິທຍາລັບສົງຂລານຄວິນທີ່,
2537.

ສົງ ສາຮສນເທສທຣພາກຮອຣມ໌ຈາຕືລຸ່ມນໍ້າທະເລສາບສົງຂລາ. ສົງຂລາ : ບຣີ້ຊ້ທລິມປຣາເດອວ່
ກາຣພິມພົດ, 2537. ສົງຂລາປີ 2540 ສົງຂລາ : ສຳນັກງານຈັງຫວັດສົງຂລາ, 2540
ສົງເມືອງ. ຮາຍງານວິຊຍກາຣພັນນາຫວ່າເມືອງສົງຂລາໃນສມັກຮູງອົນບຸຮີແລະສມັຍຮັດນິກສິນທີ່
ຕອນຕັນ (ພ.ສ.2310-2444). ສົງຂລາ : ໂຄງກາຣບຣັກວິຊາກາຣຝ່າຍວິຊາກາຣ໌ໝາວິທຍາລັບ
ຄວິນຄວິນທວງໂວດ ສົງຂລາ, 2523.

ສຳນັກງານຈັງຫວັດສົງຂລາ. ຂໍ້ມູນລັງຈັງຫວັດສົງຂລາ ປີ 2544. ສົງຂລາ : ມ.ປ.ພ., 2544

ສຸກທຣ ສຸຄນຮາກິຣິມຢີ ດະ ພັກລຸງ. “ເຫຼັກແດງສົງຂລາເມືອງທ່າໂປບາຣານຂອງສຍາມ ຈາກສຸລັດຕ່ານສຸໄລມານ
ແລະສະເມົດີຈິພະນາກາຍົມໍ່ໜ້າຮາວຊ ດຶງພລເອກເປຣມ ຕິນສຸລານນໍ້.” ຕີລປວັນນອຮຣມ. 9, 7
(ພຸດຍກາຄມ 2531) 66 - 83.

. “ສຸລັດຕ່ານສຸລັຍມານປ່ກຄອງເມືອງສົງຂລາ” ຕີລປວັນນອຮຣມ. 13, 3 (ມກຣາຄມ
2535) 134-140.

ອນຸສຽນງານພະວັດທະນາເພັລືກສພ ມາຫາຄຳມາດຍົກ ເຈົ້າພະຍາກີຮ່ວມມາອີບສ (ຈິຕຣ ດະ ສົງຂລາ).

ກຽງເທິພາ : ໂຮງພິມພົດຊານພິມພົດ, 2519.

ອຳພັນ ດະ ພັກລຸງ. ປະວັດສາສຕ່ຣະກູລສຸລັດຕ່ານສຸລັຍມານ. ກຽງເທິພາ : ບຣີ້ຊ້ທອມວິນທີ່ພວິນຕິ່ງ
ກົງປົ້ປໍາກັດ, 2531.

ອຸນາກ ນາວິກສູລ. ສຸມຸດພາພສະໜາມຫາວິຈິරາວູດ. ກຽງເທິພາ : ບຣີ້ຊ້ທອມວິນທີ່ພວິນຕິ່ງແຄນພັບລີ່
ຂຶ້ງຈຳກັດ (ມາຫານ). 2536

Wheatley, Paul. **The Golden Khersoneses**. Kuala Lumpur : University of
Malaya Press, 1966,